

חג הסוכות

"להודיעך כמה מצוות חביבות עליהן"

מובא בגמרא בסוכה (מא:) "מעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא שהיו באין בספינה, ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל בלבד שלקחו באלף זוז. נטלו רבן גמליאל ויצא בו ונתנו לרבי יהושע במתנה, נטלו רבי יהושע ויצא בו ונתנו לרבי אלעזר בן עזריה במתנה, נטלו רבי אלעזר בן עזריה ויצא בו ונתנו במתנה לרבי עקיבא, נטלו ר"ע ויצא בו והחזירו לרבן גמליאל".

שאלה הגמ', 'למה לי למימר החזירו', תירצה, 'מילתא אגב אורחיה קא משמע לן, [ש]מתנה על מנת להחזיר שמיא מתנה וכו'.

הוסיפה הגמרא להקשות, 'למה לי למימר שלקחו באלף זוז', ותירצה 'להודיעך כמה מצוות חביבות עליהן'.

הקשה הגאון רבי אברהם ברוידא זצ"ל (אב"ד פראג) בספרו 'אשל אברהם' (על הש"ס), שדקדקו המפרשים מדוע לא הקשתה הגמ' בתחילה על הצורך להשמיע שלקחו באלף זוז, מאחר שזה נשנה בברייתא קודם, ואח"כ היה לו להקשות 'למה לי למימר החזירו'?

וביאר האשל אברהם, דכיון שהיה רוצה להוכיח זה שמצוות חביבות עליהן, לכן הוצרך תחילה להקשות 'למה לי למימר החזירו', דלכאורה צריך להקשות, איך מוכח מסיפור זה שמצוות חביבות עליהן מחמת שלקחו באלף זוז, דילמא לא היה מוצא אתרוג ליקח בפחות ולכן היה מוכרח ליתן בעדו אלף זוז כמו שרצה המוכר.

ועוד יש להקשות, מדוע נתן ר"ג בעצמו אלף זוז הלא היה יכול לקנות בשותפות עם חבריו שהיו שם בספינה.

אך באמת, אין זו קושיה, דאולי היה סובר רבן גמליאל כמ"ד מתנה על-מנת להחזיר לא שמיא מתנה ואם יקנו בשותפות אין אחד מהם יכול לצאת בו ידי חובתו, כיון דצריך ליתן האתרוג כולו לשותף במתנה ע"מ להחזיר, ואם לא, לא יצא ידי חובה, ולכן הקדים הש"ס להקשות תחילה מדוע צריך לומר 'החזירו', ותירץ להשמיענו שמתנה ע"מ להחזיר שמיא מתנה, וא"כ יקשה אמאי לקחו בעצמו באלף זוז והרי היה ליקח בשותפות עם חבריו, וע"ז שפיר תירץ להודיעך כמה מצוות חביבות עליהן [א.ה. עיין עוד בערוך לנר (שם)].

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמר" (ויקרא כג, מ).

מובא בטור (א"ח, סימן תקפא, בשם המדרש תנחומא): "וכי ראשון הוא? והלא חמישה-עשר הוא! אלא - ראשון לחשבון עוונות וכו'".

בדורש לחג הסוכות התרח"צ, עמוד ראשון רבי שמואל דוד וואלקין זצ"ל, על התמיהה המתבקשת במאמר זה: "ולקחתם לכם ביום הראשון - ראשון לחשבון עוונות, שלכאורה החשבון תמוה, שהרי יום ראשון של חג אינו ראשון לחשבון עוונות, כי מיום הכיפורים ועד סוכות יש הפסק של כמה ימים ואפשר לבוא בהם לידי חטא? אמנם, חז"ל במדרש הנ"ל כבר עמדו על כך, והשיבו: "שמיום הכיפורים עד החג כל ישראל עוסקין במצוות, זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו". אך גם לפי זה עדיין קשה, שהרי גם בחג עצמו ישראל עוסקים באותן מצוות, ואם כן אף ימי החג לא היו צריכים לבוא בחשבון העוונות?

אלא - יישב רבי שמואל דוד - בשיר השירים (ב, ג) נאמר: "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים", ובתוספות בשבת (פח, בד"ה פרי) הוכיחו שתפוח הינו אתרוג ו"ריח אפר כתפוחים" מתרגמין "כריחא דאתרוגא". והנה, האתרוג הוא המובחר והמצויין מכל פרי העץ, כי כל מיני האילנות לא בירכם ה' רק באחת מאלה - או בטעם, או בריח, או במראה, כי כל מיני השמים שיש להם ריח טוב - אין להם טעם ומראה, והשקדים, הרימונים, התאנים והענבים שטעמם טוב - אין להם מראה וריח, רק האתרוג מאחד בקרבו את כל המעלות האלו: גם במראה - כי הוא המהודר מכל הפירות שבעולם, ורק הוא ה"פרי עץ הדר" שנאמר בתורה, בריח - יש לו ריח חזק מאד, נחמד ונעים, כמאמר הפסוק "וריח אפר כתפוחים", ובטעם - יש לו טעם טוב ומתוק לאחר גמר בישולו, כדברי הגמרא בשבת (קט:): "לית אתרוגא חליתא" (דהיינו: מתוק).

אולם מתי גדל ומתבשל האתרוג ויוצא כלול בהדרו ושלם בכל מעלותיו? כמובן - אך ורק אם יש לו את התנאים הדרושים לקיומו והתפתחותו, אם נטוע הוא על כברת ארץ נאותה בתנאי אויר מתאימים, ממגד שמים וחום השמש בהשגחה מעולה ושמירה גדולה - אז, ורק אז, נותן הוא פרי הילולים.

אבל אם ייטעו את פרי עץ הדר הזה ביער-פרא, בין אילני סרק, מעוטר מכל צדדיו בקוצים וברקנים, לא יזמר ולא יעדר, יעמוד שמים ונעזב, השמש בל תוכל להתפרץ דרך מעבה היער, וקרניה לא יוכלו לחדור אליו מבעד לסבכו, וכפעם בפעם יפול עליו עלה נידף, ענף עץ יבש, קוץ ודקדק אשר ידקרוהו עמוק ויעשו בו פצע וחבורה - בלי ספק בתנאים כאלו יאבד חינו הודו והדרו, פניו יכסו חרולים, טעמו יפוג וריחו יסור ממנו.

וכמו האתרוג - גם עם ישראל.

תפקידו של עם ישראל הוא להיות סגולה מכל העמים ועליון על כל הגויים, לשמור

דרך ה', חוקיו ומשפטיו. ואמנם, בהיותו על אדמתו, נטוע בגבולו ובנחלתו, איש תחת גפנו ותאנתו, היה באפשרותו למלא את חובתו ולהשלים את תעודתו, אולם כאשר הלך בגולה אחרי גולה, והורק מכלי אל כלי, מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, גוו ניתן למכים ולחיו למורטים - הרי הושחר משחור תארו, טעמו לא עמד בו וריחו נמר, כי כל ראש לחולי וכל לבב דווי.

טענה זו היא הטענה החזקה ביותר לסתום פיות משטינו ומקטרנו, כמאמר הגמרא בעירובין (סד:): "אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו, שנאמר (ישעיהו נא): 'לכן שמעי נא זאת עניי ושכרת ולא מיין', ועל כך אנו צועקים בימי הדין 'פנה אל התלאות ואל לחטאות', כי רק בגלל זה יכולים אנו ליפטר מן הדין.

כמה נפלא לפי זה פירוש הפסוק בשיר השירים: "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים", כלומר כמו אתרוג, שהוא מחונן בכל המעלות, אך זאת רק בהיותו נטוע במקומו הראוי לו, אבל אם יהיה שתול בין עצי היער יסור ממנו הודו והדרו - "כן דודי בין הבנים", אי אפשר שבהיותו בגולה יהיו לו כל המעלות שנשתבחו בהם ישראל עם סגולה.

עתה יאירו כאור שבעת הימים דברי המדרש על 'ראשון לחשבון עוונות', כי הנה אמרו חז"ל ביומא (דף כ.) ש'השטן' בגימטריה שלוש מאות ששים וארבע - כי זהו מספר הימים בשנה שבהם יש לו רשות להשטין על ישראל, ואין מה להשיב כנגדו ולהסות אותו - עד שמגיע חג הסוכות, וישראל לוקחים בידם את ה'פרי עץ הדר', הוא האתרוג, ומנענעים בו כלפי מעלה להראות כי טוב הוא לעיניים ונחמד למראה ביופיו והדרו, אך כל זה הוא רק כשהוא גדל על אדמתו, אבל אם נטעים אותו בתוך עצי היער - מאבד הוא את חינו, וכך גם עם ישראל שבהיותם על אדמת נכר תסור מהם מעלתם ועלולים הם לכל עוון ותקלה. נמצא, א"כ, שהאתרוג מראה לנו את החשבון והסיבה לשני עוונות ישראל.

וזו כוונת המדרש: "ולקחתם לכם ביום הראשון - ראשון לחשבון עוונות", כי אמנם היום הראשון של סוכות שבו לוקחים את האתרוג הוא הראשון לחשבון עוונות, כיון שבו אנו מוצאים את החשבון והסיבות שמביאים את ישראל לידי חטא ועוון, וזהו לימוד זכות עליהם!

(כמוצא שלל רב - סוכות)

הסכך המעורב - כח להגן על אדם הראשון מפני המלאכים

על הפסוק בפרשת וירא "והשענו תחת העץ", שאמר אברהם אבינו כאשר הכניס את שלושת המלאכים, אמרו חז"ל (ראש השנה יא.) שבסוכות היה מעשה זה (ע"ש בתוס' ובפני יהושע).

ומובא במדרש (במדבר רבה, פרשה יד): "והשענו תחת העץ - שעשה להם סוכה". **והקשו המפרשים:** מדוע לא עשה להם סוכה כפשוטה שאינה תחת האילן?

ועוד, הלא הדין הוא שסוכה תחת האילן פסולה? **הסבר בדרך פלפול, כתב הגאון רבי אביעזרי זעליג מרגליות זצ"ל, בספרו "כסף נבחר" (אמסטרדם התע"ב, פר' וירא):**

לשון המשנה (סוכה ט:) כך הוא: "העושה סוכתו תחת האילן - כאילו עשאה בתוך הבית", ובגמרא (שם) 'אמר רבא: לא שנו אלא באילן שצילתו מרובה מחמתו, אבל חמתו מרובה מצילתו - כשרה וכו'.' והגמרא מקשה: 'וכי חמתו מרובה מצילתו מאי הווי? הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר', והגמרא מיישבת: 'אמר רב פפא: בשחבתין'. ומפרש רש"י: "בשחבתין - השפיל ענפיו למטה, מעורבין עם סכך כשר". כך גם נפסק להלכה (או"ח סימן תרכו).

והקשה הלבוש (שם): הלא אין מבטלים איסור לכתחילה? והנה, מפרשי התורה כתבו שלאדם הראשון היה תירון על שאכל מעץ הדעת: כי הוא ערוב עץ הדעת בשאר פירות והתבטל האיסור, אך עדיין לא יצא ידי חובתו, וכקושיית הלבוש: הלא אין מבטלים איסור לכתחילה?

אולם יש ליישב על פי דברי **הזהר הקדוש**, שאברהם אבינו בנטעו אילן זה רצה לתקן את אשמתו של אדם הראשון, ועוד נאמר בזהר: "והנה שלושה אנשים ניצבים עליו - לעיין בדינא". ולכאורה: איזה דין היה כאן? אך נראה שזה היה הויכוח ביניהם: אברהם אבינו הוכרח לתקן אשמתו של אדם הראשון, שהיה 'נעבד' (שהשתחוו אליו כל הברואים) והוצרך לרדת בעבורו לתוך כבשן האש, ועדיין חטא אכילת עץ הדעת נמצא במקומו. ואף שלכאורה יש לו תירון על אכילתו, שהרי ערוב עץ הדעת בשאר פירות ותבטל האיסור, אך מכל מקום האיסור עדיין עומד שהרי אין מבטלין איסור לכתחילה. על כך דנו המלאכים עם אברהם, וזו הכוונה שהמלאכים באו "לעיין בדינא", דהיינו: בדינו של אדם הראשון על אכילת עץ הדעת, משום "אין מבטלין איסור לכתחילה".

מה עשה אברהם? עשה להם סוכה תחת האילן, וערוב ענפי אילן עם סכך כשר והושיבם שם, ולא אמרו לו שום דבר. ומעתה קמה וגם ניצבה הטענה שאין לאדם הראשון שום אשמה באכילת עץ הדעת, שהרי ערוב שאר פירות עמו, ואם תאמרו שאין מבטלין איסור לכתחילה - הלא אתם יושבים בסוכה שמעורב בה סכך כשר עם סכך פסול, וקשה: הלא אין מבטלין איסור לכתחילה? אלא מכאן ראה שמבטלין איסור לכתחילה, ואם כן יש תירון לאדם הראשון...

(כמוצא שלל רב - סוכות)

העלון מוקדש לשחרורם במהרה של כל השבויים בריאים ושלמים, לרפואת כל הפצועים, להצלחת וישועות כל אנשי הבטחון ועם ישראל בכל מקום שהם.

ברכת חג סוכות שמח לכל קוראי העלון ולכל בית ישראל, יה"ר שמחה לשבת בסוכת עורו של לויתן, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן!

סיפור מגיד המישרים הרה"ג גואל אלקריף שליט"א:
יהודי בעל משפחה גדולה, עשה במשך שנים סוכה בחצר הבנין בו התגורר. והנה, יום אחד מגיעים לבנין שכנים חדשים, זוג צעיר עם ילד אחד, והסוכה שהיתה להם בדירה הספיקה להם.

במהלך השנים גדלה המשפחה, ושנה אחת סמוך לחג הסוכות, הגיע אותו שכן לשכנו, ואמר לו כי ברצונו השנה לבנות סוכה למטה בחצר. השיב לו הלה שאין בחצר מקום לשתי סוכות.

אמר השני: "אם כך, נעשה תורנות, שנה אחת אני אעשה למטה ושנה אחת אתה".

"אבל אני מוחזק לעשות בחצר סוכה כבר שנים רבות", תמה השכן הוותיק, ושכנו הצעיר השיב לו: "אכן עשית סוכה בחצר לבדך, כל עוד לא הייתי צריך סוכה, אבל החצר היא משותפת לכל השכנים, ומן הדין זכותי לבנות בחצר היא כמו זכותך, ולכן עלינו להתחלק בזכות בנין הסוכה בחצר".

הוחלט ביניהם לגשת אל הרב ולקבל את פסקיתו. הרב שמע את שני הצדדים, וקבע כי החזקה של השכן הוותיק, אין לה תוקף הלכתי, שהרי אין הוא טוען שקנה את זכות הבנייה בחצר, אלא כל טענתו היא שאיש לא מחה על כך שהוא בונה סוכה בחצר, ואם כן זו "חזקה בלי טענה" שאינה חזקה (עיי' בבא בתרא מא.), וטענתו של השכן החדש צודקת על פי דין.

השכן הוותיק התקשה לקבל את פסק ההלכה, וטען כי מזה שנים רבות בונה הוא סוכה בחצר, וכיצד יתכן שיבוא שכן חדש ויוציא אותו מסוכתו? אמר לו הרב: אספר לך סיפור שאולי ירגיע אותך במעט. באחד הבניינים פה בשכונה, התגורר דייר שהיתה לו בבנין חניה רשומה על שמו ב"טאבו". במשך שנים לא היה לו רכב ולכן היה אחד הדיירים בבנין מחנה שם את רכבו.

יום אחד, קנה הלה מכונית. מיד שם פעמיו לבית השכן, והודיע לו, שימכאן ואילך הוא אמור לחנות בחניה הרשומה על שמו, ועליו למצוא לעצמו מקום חניה אחר.

הלה היה מופתע, והשיב לשכנו כי החניה רשומה על שמו בטאבו. החלו השניים להתווכח כאשר כל אחד טוען כי החניה על שמו, הביאו שניהם את מסמכי הקנייה והתברר להם כי הקבלן מכר לשניהם את החניה. יש קבלנים רמאים שאין להם בעיה למכור נכס אחד לשני אנשים, אבל הקבלן שמכר להם את הבנין, היה קבלן ישר ואמין, ולכן החליטו שניהם לפנות אליו, ולשאלו אותו כיצד הוא מכר חניה אחת לשני דיירים.

כאשר הגיעו לקבלן, אמר להם הלה: "בודאי שמתם לב, שהחניה בבנין היא מרווחת למדי - יותר משאר החניות, וזאת מכיון שבתוכנית המקורית היתה שם חניה כפולה, ולכן מכרתי שתי חניות. אלא שבמהלך הבניה הגיע המהנדס ודרש להוסיף עוד עמוד בבנין במקום החניה, וכך הפכה החניה הכפולה להיות חניה אחת. ידעתי שמכרתי את החניה לשניכם, אבל לא היה לי מה לעשות, לכן שתקתי וחשבתי בליבי כי 'דיה לצרה בשעתה'. עתה, כאשר שניכם באים אליי, אני מוכן לפצות אחד מכם על הנזק שגרמתי לו. יש מפתח לבנין מחסן קטן שלא מכרתי אותו. אני פתרתי שם כדי לבנות מחסנים, אבל העירייה לא אושרה לי את החפירה, ולכן נשאר מחסן אחד לא מכור, אני מוכן לתת לאחד מכם את המחסן, בתמורה לחניה שמגיעה לו".

אותו שכן שחנה בבנין שנים רבות, הגיע לביתו וסיפר לאשתו את כל הסיפור, תוך שהוא מביע זעם על הקבלן שהולך אותם שולל. "ברוב הוצפתו" - אמר הלה לאשתו - "הוא מציע לנו איזה מחסן קטן, וכי מה אעשה עם מחסן בלי חניה?"

"ומה בכונתך לעשות?" שאלה אותו אשתו, והוא השיב לה שאינו מוכן לותר לשכן והוא "ילך עד הסוף".

אמרה לו אשתו: "אני מתקשה להאמין שאני שומעת דיבורים כאלה מפיו; אתה הרי יושב ולומד כבר שנים בכולל, מקים מצוות בהידור ועובד כל הזמן לשפר את מידותיך, ופתאום אינך מוכן לוותר, ואתה דורש שהשני יוותר? זו שעת המבחן שלך, כי

אדם צריך לתקן את עצמו לפני שהוא תובע דבר מזולתו".

הלה המשיך לטעון כי קשה למצוא חניה באזור, והוא יצטרך לחנות לפעמים רחוק מהבית, ומי יודע מה יקרה לרכב וכו'.

אמרה לו אשתו: "אם הויתור היה קל, זה לא היה מבחן. דוקא מכיון שזה קשה, תקבל על כך שכר גדול".

היהודי הזה ניגש לשכנו, ושאל אותו מדוע קנה כעת רכב לאחר שנים שלא היה לו רכב, והלה אמר לו כי קשה לו ללכת ברגל ולכן החליט שהגיע הזמן לקנות רכב.

"אם כך", אמר שכנו, "החניה תהיה שלך, ואני אקח את המחסן".

ניגש השכן אל הקבלן, וסיפר לו שהחליט לקחת את המחסן, בתנאי שהקבלן יחתום לו שכל מה שתחת הבנין שייך לו, כדי שלא יבוא יום אחד ויערער על הנתניה.

הקבלן חתם לו, העסקה בוצעה כדת וכדין, והשקט שב לשרור בבנין.

חלפו מספר חדשים, יום אחד הוא קנה איזו סחורה וחיפש מקום לאחסן אותה, והנה הוא נזכר במחסן שקבל במתנה. ירד למחסן עם ילדיו כדי לאחסן את הסחורה. אחד הילדים החל לדפוק על הקירות תוך כדי משחק, ופתאום הם שומעים קול חלול. התברר להם שאחד הקירות הוא קיר גבס, הביאו פטיש, דפקו על הקיר והנה הגבס נופל ומאחוריו חלל אדיר של עשרות מטרים רבועים. שטח של דירה ממש.

מתברר כי הקבלן בנה מרתף גדול, אבל העירייה לא היתה מוכנה לאשר לו את הבנין, כל עוד המרתף הזה קיים, לכן הוא בנה שם קיר מגבס להסתיר את כל הבנייה, ופשוט שכח מזה. ועתה, כל הדירה הגדולה הזאת, עברה לרשותו של אותו שכן ותרן, באישור הקבלן, שעשה מהשטח דירה גדולה, אותה יכול היה להשכיר ולהתפרנס ממנה בכבוד.

(דורש טוב - סוכות)

פנינה לחג הסוכות בענייני הלכה ואגדה

סוכות של מסעדות או בתי מלון - כשרות?

כתב המרדכי (סוכה, פרק הישן, ס' תשמ) בשם הר"א ממין בספר יראים (ס' קג), ש"אם עושה הסוכה מתחילה במקום שמצטער באכילה ושתיה, או בשינה, או כשאי אפשר לו לעשות אחד מהם בסוכה משום שמתירא מנגבים או מלסטים כשהוא בסוכה, אינו יוצא בה י"ח כלל, אפילו בדברים שאינו מצטער בהם, משום דלא הוי כעין דירה שיוכל לעשות בה כל צרכיו". והרמ"א (תרמ, ד ועוד אחרונים) פסק דבריו להלכה.

והחכם צבי (ס' צד) כתב לדחות את דבריו, שה'תשבו כעין תדור' לא על עצם הסוכה מדבר, באיזה ענין תהיה עשויה, אלא על אופן הישיבה באיזה ענין תהיה, וע"ז הצריכה התורה שתהא כעין דירה, ובאמת אם עשה ב' סוכות האחת מיועדת לאכילה והשניה לשינה, אף שאותה של אכילה לא ראויה לשינה, יוצא בה י"ח האכילה. וכן דעת בנו היעב"ץ בספרו מור וקציעה.

והביא לדבריו ראיה מהגמ' בסוכה (כג) שר"ע עשה סוכתו בראש הספינה, אף שהרוח מצויה שם וקורתו וכמו שאכן קרה, ומסתמא אין דרך לישן בסוכה כזו שהרוח מצויה בה ונוחה ליעקר, ואעפ"כ עשה רבי עקיבא כדי לאכול שם, ש"מ דאף שאינה ראויה לישן בה יוצא י"ח אכילה (עיי' לקמן ראיה נוספת). וע"ש שתלה זאת במח' רבי ורבנן בשיעור סוכה ואכמ"ל.

ובאחרונים, הקשו כמה קושיות על דברי החכם צבי, א. האבני נזר (שו"ת, ס' תעט) הקשה, שהגמ' בסוכה (י) אומרת, שבשתי סוכות זו על גב זו, והתחתונה אינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה, תחתונה כשרה ומשום דעליונה פסולה (שהרי אינה ראויה לדירה דאין התחתונה מקבלתה), ופירש רש"י: 'כרים - לישן'. ומוכח דכשאינה ראויה לישן, פסולה לכל מילי (דאם רק לשינה, תיפסל התחתונה מדיון סוכה תחת סוכה).

ב. הוסיף להקשות האבנ"ן, בזן הקשה החזו"א (או"ח ס' קג), מדברי הרמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה (ג) מדפי הרי"ף ודן סוכה קטנה, שכתב ש"ש אין לו מקום בסוכתו להניח בו שלחנו פסולה, שאם מניחה בחוצה לה ימשך אחר שלחנו, אפילו לישן ולשנו ולטיל בה או לאכול ופתו בידו פסולה, שכל שאינה ראויה לאכילה כדרכה ולכל מילי דסוכה אינה סוכה, ולכאורה מפורש כדברי המרדכי הנ"ל.

אך יש לדחות, שמה שהרמב"ן פסל אין זה מטעמו של המרדכי שבעיניו ראוי לכל צרכיו, אלא דהרמב"ן מיייר שם לגבי סוכה קטנה שכיון שאינה ראויה לאכילה כדרכה הוי סוכה סרוחה, שפסולה לכל התשמישים, אך המרדכי חידש דאפילו כשיש מקום בסוכה להלך, אפ"ה פסולה מאחר ולא ראויה לכל תשמישיו.

אך זה אינו, דהרמב"ן כתב דבריו בלשון "כל", דהיינו על כל סוכה, משמע דאפילו בראיה לאכול כדרכה, אך לא לכל מילי, אינה סוכה. וא"כ חזרת הראיה לדברי המרדכי ודלא כחכ"צ. וסיים האבנ"ן 'ובדאי היה זה בהעלם מהרב חכם צבי'.

לעומת זאת, השערי תשובה (ריש ס' תרט) הוכיח כדברי החכם צבי מתשובת רב האי גאון

משולחנו של העורף

(ביט שער, עמ' פח) שכתב 'שאלת, אחים או שותפים שאין להם מקום לעשות סוכה גדולה ועשו סוכה קטנה שאינה מספקת לכולם, והשיב לענין אכילה יכול כ"א לאכול לבדו זה אחר זה, אבל לענין שינה זה ישן לילה אחת וזה ישן לילה אחת, ואם חביבה עליו המצוה תע"ב אם זה ישן מקצת לילה וזה מקצת וכו' '. ומוכח שגם כשהסוכה אינה ראויה לשינה ביחד לכל אחד האוכל בה, כשרה.

ומרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל פקפק בראיה זו (הובא בספר 'קב ונקי' לחתונה הגר"י זילברשטיין שליט"א, ס' קצב), שאין הכונה שצריך שתהיה ראויה בגברא, אלא שמצד עצמה תהיה ראויה גם לאכילה וגם לשינה, וזה שיש כאן עוד שותף אין זה אומר שחסר בחפצא של הסוכה, וביחס לכל אחד הסוכה כשרה מצד עצמה. ופשוט.

וקשה, דדחיית הגר"ש - דסני בזה שהסוכה תהיה ראויה בחפצא - דוחה גם את ראיית הח"צ עצמו מהגמ' בסוכה (כז): ממנה הוכיח דלא בעינן ראוי גם לשינה איש ואשתו, ואעפ"כ יוצאים בה כל ישראל, ד"ל דביחס לכל אחד בפנ"ע, החפצא של הסוכה ראוי לישן בה עם אשתו, והגם שיש עוד אנשים אין זה מעכב ביחס לסוכה אלא מצד הגביר. וצ"ע, וי"ל.

ובצ"ע השערי תשובה, מדוע לא הוכיח מהגמ' בסוכה (כז): "כל האזרח ישראלי ישוב וסוכתו", מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת, ופירש רש"י "בזה אחר זה", ומבואר שלמרות שאין אפשרות לכל אחד לישן בסוכה ביחד כי אם בזה אחר זה, יוצאים בה ידי חובה (והח"צ גופיה הביא ראיה מגמ' זו אך הוכיח באופן אחר, שהגם שלענין אכילה יוכלו לאכול אלה או ריבוא כאחד ואח"כ עוד אלה או ריבוא, אך כיון שלענין שינה בסוכה המצוה היא איש ואשתו, וא"א לשני אנשים ונשותיהם לישון בסוכה אחת, ואם מיירי בהפסד מחיצה א"כ אינה סוכה אלא כמה סוכות, ולפי המרדכי אף ידי מצות אכילה לא יצאו. ויל"ע).

ולהלכה, כותב בשער הציון (סקכ"ה) שיש לזוהר מאד בזה, כי כמה אחרונים העתיקו דברי המרדכי להלכה, ויישבו את קושיות ה'חכם צבי'.

ולפי"ז יש לדון, בסוכות שממוקמות ע"י מסעדות שנמצאות במקום מרכזי, ובמצבן הנוכחי אין ראויים לשינה, וכן בסוכות שבבתי המלון, שמתארחים שם הרבה אנשים ולא כולם יצאו לישון בצורה כזו, שלכאורה לדברי המרדכי ייפסלו גם לאכילה [ובעבר דיברתי עם מו"ח שליט"א, ולא הסכים עימי בזה, ויל"ע].

אך הזרע אמת ביאר (שו"ת לר' ישמעאל הכהן זצ"ל מליורנו שבאטליה [סימן צא], הובא גם במחזיק ברכה ובחזו"ע סוכות [עמ' קצא]) שיש להתיר בכח"ג גם למרדכי, מאחר ויש מיעוט אנשים שלא מפריע להם לישון במצב כזה (עיי"ש בראיותיו באורך רב). ולפי"ז דייק שכל סיבת הפסול היא רק בכח"ג שהסוכה אינה ראויה לכל האנשים, ולכן נקט המרדכי 'ליסטיט או גנבים' בדוקא, שלא מסתבר שאדם יישן יוכל לינצל מהם ואינה ראויה לאף אדם, אך בצינה לדוג', הסוכה תהיה כשרה (גם למרדכי, ובה א"ש קו' האחרונים עליו), מאחר שיש מיעוט אנשים שהקור אינו מפריע להם, שפי' נחשבת הסוכה לדירה. וכך דחה את ראיית הח"צ מהגמ' בסוכה (כז): שלא ראויה לשינה איש ואשתו, דהא ראויה לאדם שאינו נשוי, ועע"ש שכתב שניתן לדחות את כל ראיותיו של החכ"צ, וצידד כהמרדכי מדברי עוד ראשונים. ויש להאריך עוד.